

3. Bygninger og anlegg

3.10.5. Interiører: Tilrettelegging for bevegelseshemmede i eldre kirker

Tilrettelegging for rullestolbrukere innebærer tiltak som skal lette atkomsten, i tillegg til endringer inne i kirken. Slike tiltak kan ofte bryte sterkt med de kulturhistoriske og kunstneriske verdier som finnes i et gammelt kirkeinteriør. Dette informasjonsbladet orienterer om de hensyn som bør tas og gir forslag til enkelte løsninger. Orienteringen er utarbeidet av Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU, etter oppdrag fra Riksantikvaren.

*Utgitt september 2000.
Nytt opplag 2005.
Trykk: DMT[®] • 62 35 18 30*

De fleste eldre kirkeinteriører er preget av en arkitektonisk plan der det vanligvis er lagt vekt på orden og symmetri. Menigheten har sin faste plass i benker som gir en verdig ro til interiøret. Kommunikasjonslinjene er gjerne klart markert og avgrenset av benkevanger og skranker i jevn rytme. Det er ikke enkelt å lage nye plasser for rullestoler i et slikt interiør, uten å måtte gå til uheldige inngrep.

Ved tilrettelegging for ny bruk og for nye grupper, kan det virke lettvisst å bygge om. For hver slik ombygging og forandring taper imidlertid kulturminnet deler av sitt opprinnelige preg. Velmente tiltak kan lett ødelegge et sårbart interiør, og hensynet til størst mulig brukervennlighet kan komme i sterk konflikt med bevaringsinteressene. Endringer som tar sikte på å skaffe rullestolbrukere atkomst til og plass i kirkerommet, må ikke bryte med kirkens historiske og estetiske kvaliteter.

Norges Handikapforbund har vist stor forståelse for problemene ved tilpasningen av den verneverdige bebyggelsen til bruk for funksjonshemmede. I et rundskriv av 8. februar 1980 til krets- og fylkeslagene heter det blant annet:

«Vi ønsker ikke å komme i konflikt med interesser som kan skade vår kulturarv, og bør basere våre vurderinger på hva antikvariske myndigheter mener vil endre et byggs karakter så mye at det er til skade for byggets verdi. Samtidig må vi være varsomme i de tilfeller hvor arkitektonisk og historisk følsomme bygninger berøres. Vi må i slike tilfeller kunne fravike kravet om en funksjonsmessig ideell løsning til fordel for kompromisser som kan aksepteres av alle parter».

I en del tilfeller vil løsningene kunne

finnes ved at bruken tilpasses miljøet i stedet for omvendt. Det vil si at enkeltbrukere eller hele menigheten finner fram til nye bruksmønstre som ikke krever ombygginger. For eksempel kan dette være aktuelt ved ofring og nattverd når det er stor høydeforskjell mellom kor og skip. Ofring kan foregå ved innsamling i benkene, eller det kan foregå ved bøsse eller bord som settes opp foran kortrappen. Nattverden kan også inntas nedenfor kortrappen. Det kan skje stående eller knelende i kortrappen. Der forholdene gir plass for det, kan det også benyttes et mindre og flyttbart alter eller en tilsvarende kneleskranke. Slike alternative løsninger kan være faste ordninger eller bare benyttes ved enkelte anledninger.

Krav om tilrettelegging som skal gjøre bevegelseshemmede selvhjulpne, er meget forståelige, men tiltakene kan medføre uforholdsmessig store og skadelige inngrep på vår felles kulturarv. Ved kirkelige handlinger der et større antall mennesker er forsamlet, må bevegelseshemmede fremdeles måtte ta i mot hjelp når det har vist seg umulig å finne løsninger som gir full bevegelsesfrihet.

Vanlige problemstillinger

1. Høye dørterskler er vanlige i gamle bygninger og skyldes gjerne at bygningens grunnsvill ligger høyt i forhold til gulvnivået. Nedskjæring i en så vital bygningskonstruksjon som grunnsvillen er ikke akseptabelt av bygningstekniske grunner. For rullestolbrukere er det vanlig å legge inn små skråplan på begge sider av tersklene. I enkelte tilfeller kan det være mulig å legge inn en høyere-liggende kjørebane gjennom mellomgang eller våpenhus når det er høye terskler i begge ender av rommet. Man må i tilfelle sørge for det ikke

Litteratur

Normer for dimensjonering er gitt i følgende byggdetaljblader i Byggforskserien:

A 320.212 *Dimensjonering for rullestol.*

A 323.101 *Inngangsparti.*

A 379.201 *WC-rom for rullestolbrukere*

Riksantikvarens informasjon om kulturminner:

2.1.3. *Kirkens omgivelser: Servicehus ved kirkene*

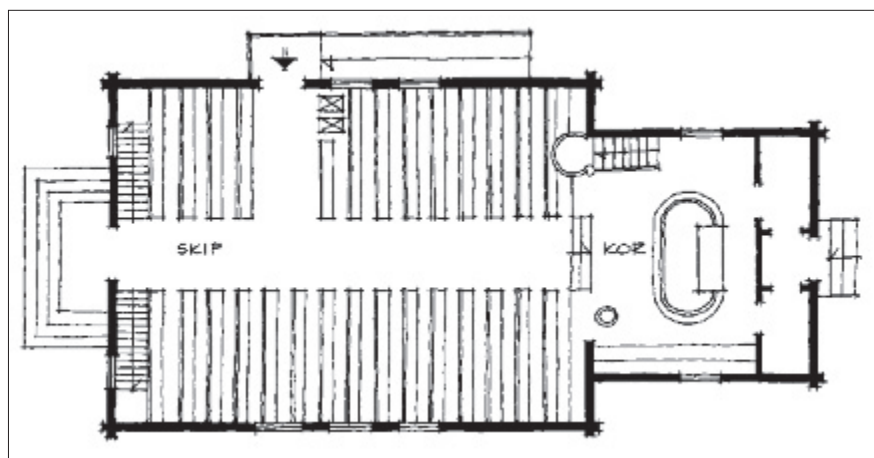
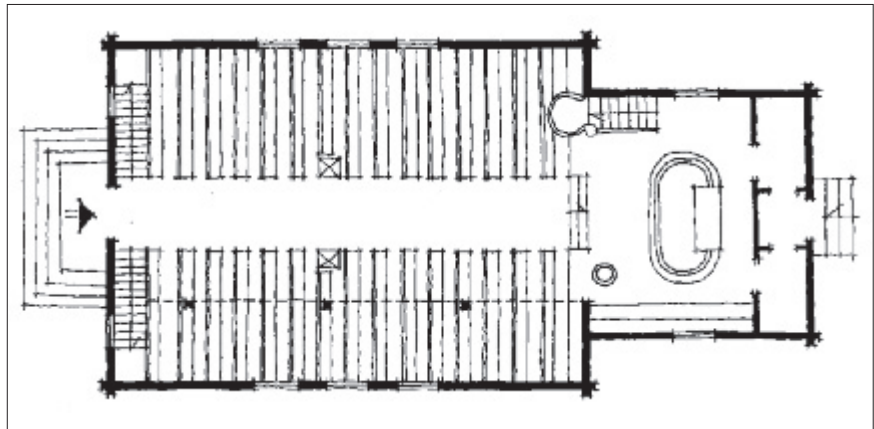
3.14.1. *Tilbygg og endringer: Rullestolramper ved eldre kirker*



oppstår snublekanter eller ujevne trinnhøyder i tilstøtende trapper.

2. Plasser for rullestoler i kirkerommet er lettest tilgjengelige på de ledige gulvarealene som allerede finnes. Mange vil gjerne unngå å bli plassert der det føles som å sitte på utstilling, for eksempel i midtgangen. En plass foran eller bakerst i kirken eller i side- eller tverrganger bør vanligvis kunne aksepteres. Fjerning av benker eller deler av benker ut mot midtgangen vil ofte gi samme inntrykk som når en tann blir slått ut. Dersom det likevel er aktuelt å skaffe plass på denne måten, vil det ofte være en fordel om benker fjernes symmetrisk på begge sider av en midtgang. Man bør dessuten benytte de bruddene som allerede måtte finnes i en ellers jevn benkeoppstilling. Fjerning av en benk i tilknytning til en sideinngang eller der det fra før står en ovn eller er plassert en pipe, vil gjerne se mer naturlig ut enn tilfeldig valgte benker. Fjerning eller avkorting av en benk fra midtgangen og ut til en søyle kan være en annen mulighet.

3. Toalett for rullestolbrukere er meget plasskrevende. Idealmålene for grunnflaten er 250 x 220 cm, minimumsmålene 225 x 180 cm. Normalt vil toaletter for rullestolbrukere være henvist til en annen bygning. Bare unntaksvis vil det være plass nok til dette på egnet sted i en eldre kirke. Selv om det skulle være areal til rådighet i våpenhuset, er det meget uheldig å la inngangspartiet til en kirke være preget av toaletter. Mindre tilbygg for toaletter kan vurderes i enkelte tilfeller der den arkitektoniske utformingen ligger til rette for det.



Plassering av rullestoler. Avsatt plass er markert med kryss.

Det er ikke mulig å gi anvisning på løsninger som kan brukes i alle typer kirker. Prinsippet er imidlertid allmenngyldig: Opplevelsen av kirkerommet skal opprettholdes. Det er den jevne rekken av kirkebenker som fremhever midtgangen opp mot alteret. Her er vist plantegninger av en tradisjonell kirke, med to benkerader. Øverst vises forslag til avkorting av to symmetriske benkerader, nær halvveis fram mot koret. På den ene siden er det tegnet inn søyler, slik disse ofte står når kirken har galleri. Rullestolplassen bør da knyttes til en søyle. Der det fremdeles står pipe, eventuelt ovn, knyttes rullestolplassen på samme måte til det åpne rommet foran pipen.

Den nederste tegningen viser samme kirketype med inngang på den ene langsiden, i tillegg til hovedinngangen mot øst. Ofte er rullestolrampen lagt til sideinngangen. Rekken med benkerader er allerede brutt, og det passer godt å gi plass for rullestolene innenfor døren.